

MENGŠAN

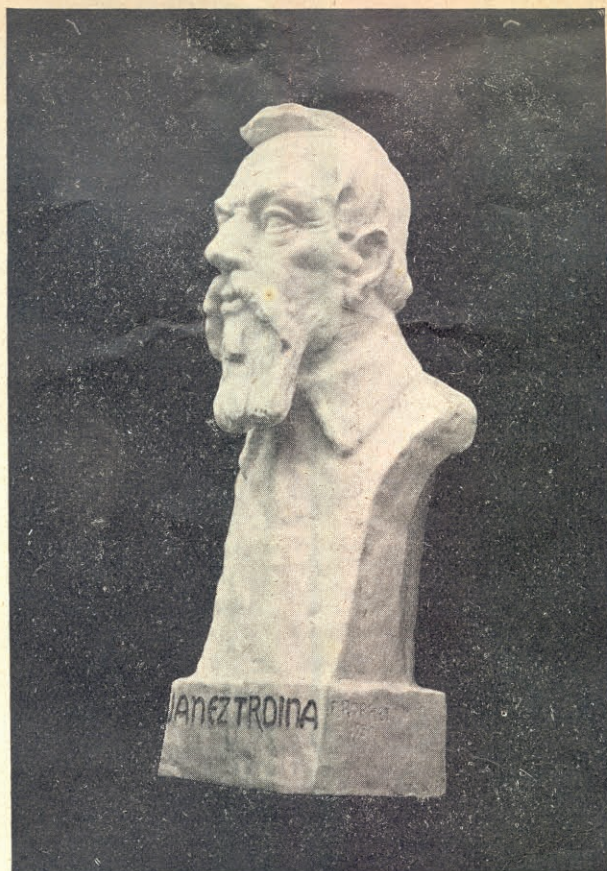
Revija je bila izdana v proslavo 100 letnice
rojstva pisatelja
Janeza Trdine
ob odkritju spominske
plošče
na njegovi rojstni hiši

Mengeš v maju 1930

Razpošilja se brezplačno!

Slovesno odkritje spomin. plošče pisatelja Janeza Trdine

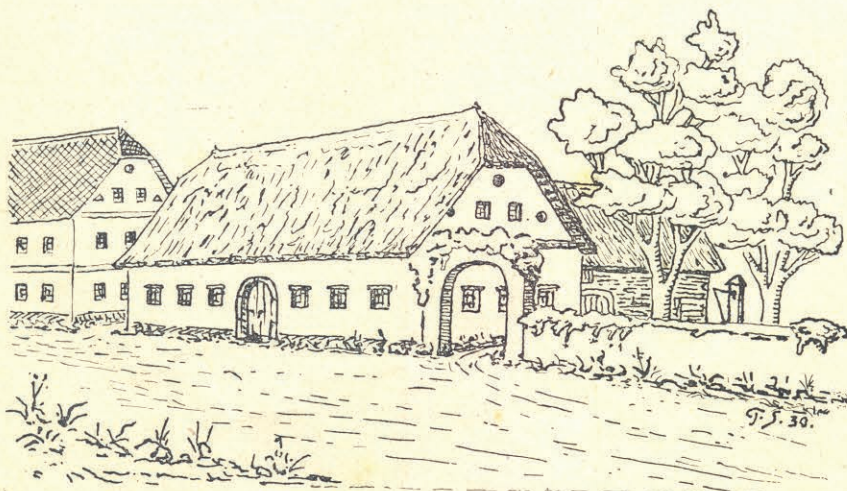
1830

1930

SPORED: 1. junija 1930 ob pol treh popoldne (zbirališče „Staretov drevored“) gre slavnostna povorka mimo obeh gradov po Velikem Mengšu v Mali Mengeš do pisateljeve rojstne hiše.

Vrstni red: konjeniki — društva — narodne noše — Mengeška godba — gostje — korporacije — okrašeni vozovi. Ob 1/24. popoldne slavnostni govor pred pisateljevo rojstno hišo. — Slovesno

Rojstna hiša Janeza Trdine v Mengšu pred 70 leti — sedaj tov. Stemberger & Mellitzer.

odkritje plošče. — Petje mengeškega zbora. Takoj nato se začne

VESELICA

na dvoriščnih prostorih slavnostne hiše. — Slovesno

Janez Trdina se je rodil 29. maja 1830 v Mengšu. Obiskoval je mengeško šolo l. 1839 in 1840. Dovršil je gimnazijo v Ljubljani in nato je odšel l. 1850 na Dunaj študirat zgodovino in zemljepis in si je služil kruh s poučevanjem ter z delom za Miklošiča in Janežiča. Ko je napravil izpite, je šel l. 1853. kot suplent v Varaždin, l. 1855 je prišel kot profesor na Reko, a že l. 1867 je stopil zaradi političnih razmer na Hrvaškem v pokoj in je živel nato v Brslinu in Novem mestu, kjer je umrl 14. julija 1905.

Že „Narodne pripovedke iz Bistriške doline“ (1849-1850) in druge pripovedke in pravljice, ki jih je objavil v „Sloveniji“ in v „Lj. Časniku“ kažejo nekoliko značaj poznejših „Bajk in povesti o Gorancih.“ Tudi če jim je snov čisto narodna, jih Trdina ne pripoveduje v preprostem narodnem tonu — pravljice in pripovedke so mu bile le sredstvo, da je v njih utelesil svoje mišljenje in svoje nazore — večinoma pa jih je ustvaril, deloma sicer po narodnih motivih, Trdina sam. Tako tudi obširno „Pripovedko od Glasan — Boga“

(1850), s katero je hotel na podlagi pesmi in pripovedek o kralju Matjažu, o pesoglavcih, Peganu in Lambergarju, Ravbarju i. dr. in Prešernove „Turjaške Rozamunde“ podati prozaičen načrt romantične epopeje po zgledu kakega Wielandovega „Oberona“. „Pripovedka od zlate hruške“ (1850-1851) pa je satira na slovenske literarne razmere. Trdina je spisal tudi več kratkih basni in paramitij v prozi (Zena, Prvi sneg, Solze i. dr.), ki so deloma predhodnice poznejših „Verskih bajk.“ Spisal je tudi zgodovinsko novelo „Arov in Zman“ (1850) in sicer na podlagi pripovedk in zgodovinskih izročil o turških bojih pri Homcu pred Kamnikom (1528). Do Levstikovega „Martina Krpana“ je to najboljša slovenska povest. O svojih pesmih je Trdina pozneje slabo sodil, med njimi tudi o epski pesnitvi „Bran in pogin Japodov“ (1851), opevajoči tradicionalno snov „kako Metulum se Avgustu brani.“ Važen pa je Trdinov obširni kritični opis „Pretres slovenskih pesnikov“ od Pohlina do najnovejših (1850). Po mladostni dobi je nastal v leposlovnem delu Trdinovem skoro tridesetleten odmor; pričel ga je zopet z dozorelo silo v „Ljubljanskem Zvonu.“

Janez Trdina je na svojih dolgih in pogostih sprehodih po dolenjskih dolinah in gričih spoznal tamošnje ljudstvo in ga začel upodabljati v svojih spisih. Najprej je objavil „Verske bajke na Dolenjskem“ (1881), ki jih je deloma nabral iz narodovih ust, deloma pa spisal po narodnih motivih. Narodne legende in pripovedke so tudi podlaga za „Bajke in povesti o Gorjancih“ (1882-1888), ki pa so drugače popolnoma Trdinova last. Nekatere izmed teh štiridesetih „bajk“ so prave umetne legende, zgrajene na preprosti pravni ideji, polne poezije (Cyetnik, Gospodična, Jutroviča i. dr.), in prave umetne pripovedke (Volkodlak, Ptica Zlatoper, Vila), tudi take povesti, ki jim je središče kaka resnična ali izmišljena osebnost, imajo včasih značaj prave „bajke“, tako „Doktor Prežir“ in „Zaklad“, v katerih je pretvoril pisatelj Prešerna in Julijo, oziroma samega sebe v pravičnejše osebnosti, včasih pa se približujejo tudi že noveli (Gospod vedež Hudobica). Često dobivajo „bajke“ tudi značaj anekdote (Velikani) ali zbirke pripovedek o istem predmetu (Zagovorniki, Divji mož i. dr.) ali narodopisne razprave (Pod hruško, Stražani). Bajke pa je prepoil Trdina čisto s svojo posebno tendenco, da bi pomnožil stare narodne nazore „z idejami napredujočega časa: z rodoljubjem, svobodoljubjem, slovenstvom, s hrepenenjem po prosveti.“ Glavni namen pa mu je bil, da pokaže dolensko ljudstvo in njegovo življenje. „Bajke in povesti,“ ki so izšle šele po pisateljevi smrti, so nekako nadaljevanje „Bajk in povesti o Gorjancih.“ Zanimivi so tudi Trdinovi spomini (Bahovi huzarji, 1903) in potopisi.

Grafenauer „Slovstvena čit.“

Priimek Trdina v Mengšu pred sto leti.

Iz mapnega arhiva v Ljubljani sem posnel, da je l. 1825., to je pet let, preden se je rodil profesor J. Trdina, štela občina Mengeš devet hiš njegovega imena.

V Topoljah je na hišni številki 8. prebival Jakob T., po domače Tomačevac, gospodaril je kar 42 parcelnim številkam zemlje. V Velikem Mengšu je bilo šest Trdin. Ti so: na h. št. 18. Janez T., p. d. Rajovec (22 parcel); na h. št. 43. Martin T., p. d. Bolta (23 parcel); na h. št. 53. Mihael T., p. d. Gregelj (17 parcel); na h. št. 7. Matija T., p. d. Grdina, s tremi

parcelnimi številkami; na h. št. 73. Matevž T., p. d. Trdina (24 parcel) in na h. št. 82. Gašper T., p. d. Fundek, z 21. parcelami.

Mali Mengeš je imel samo dve hiši tega priimka. Na h. št. 48. je stanoval Andrej Trdina, po domače Znar: njiv ni imel nobenih, domače ime nam kaže, da je vršil obrt ki je bila nekdanj po Sloveniji mnogo razširjena. Gospodar na hišni številki 11. v Malem Mengšu pa je bil še drug Andrej Trdina in to je bil oče našega slavljenca. Po domače se je reklo tej hiši „pri Drmavu“; ime „Drmavov gospod“ se je držalo tudi profesorja Trdine, kadar je prišel med svoje rojake v Mengeš.

Drmavova hiša v Malem Mengšu h. 11. št. je bila pač v vrsti imovitejših kmetij mengeške občine. To se da sklepati že iz dejstva, da je l. 1825. zapisanih na njo 24 parcelnih številk zemljišča v obsegu 21 oralov, kar da poldrugo kmetijo. Še bolj nam to potrjuje velik obseg njenega „stanja“, to je hiše z dvoriščem (369 kvadr. klafter). Le tri stanja so bila večja od Drmanovega, namreč grajsko, župnijsko in Gašperja Kebra, p. d. Kebra v M. Mengšu. Drmavovina je bila torej že v onih težkih časih pred l. 1848. toliko srečna, da je mogla ob izdatni pomoči tete izšolati svojega sina na dragih šolah Ljubljane in Dunaja v neprecenljivo korist vseh Slovencev. Njena velika površina nam tudi pojasni, zakaj stoji danes na njej največje industrijsko podjetje Mengša.

J. R.

Janez Trdina:

Pričetek Mengša.

To je prva izmed sedmih pripovedk o Mengšu in okolici, ki jih je bil napisal J. Trdina kot 19 letni dijak in izdal v listu „Slovenija“ l. 1849/50.

Slovenci so se trdovratno držali starih bogov. Krščansko vero so črtili iz dna srca, mislili so, da je le zanjka, v katero jih hočejo vjeti sovražniki Nemci. Malo jih je bilo, ki so jo sprejeli, in še ti so trpeli silno preganjanje. Toda ščasoma se je prikupila resnica nove vere tudi njim. Iz majhnega števila je polagoma zrastle močna večina. Malikujoči del se je sicer še vedno krčevito upiral, ali bilo jih je premalo. Boj za staro vero so večkrat ponovili, pa vselej omagali, če so se tudi borili hrabro kakor pravi Slovani.

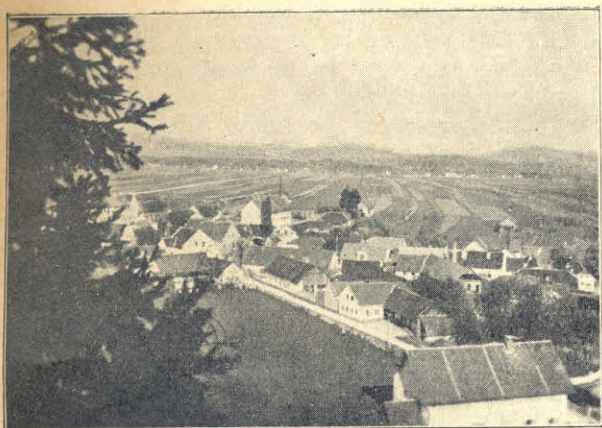
Srdit nad stalnim naraščanjem krščanstva zbere veliki duhovnik Draho celo vojsko malikujočih Slovencev. Z bojnim klicem: Stari bogovi ali pa smrt! se mu je posrečilo, da je Valjhuna kneza krščanskih Slovencev, iz dežele pregnal. Še enkrat je zdaj zavihralo na bregovih Save svobodno bandero Radegasta. Ali ni trajalo dolgo in Valjhun se vrne, toda ne sam, ampak z veliko armado nemških Bavarcev.

Vname se hud boj in Draho, vojščak stare vere, pade na bojišču, z njim pa tudi Avrel, Samo in drugi malikovalni knezi. Le malo jih je pobegnilo živih in zdravih. Med trumo rešenih je bil knez Mengo. O njem naj povemo tu nekaj več.

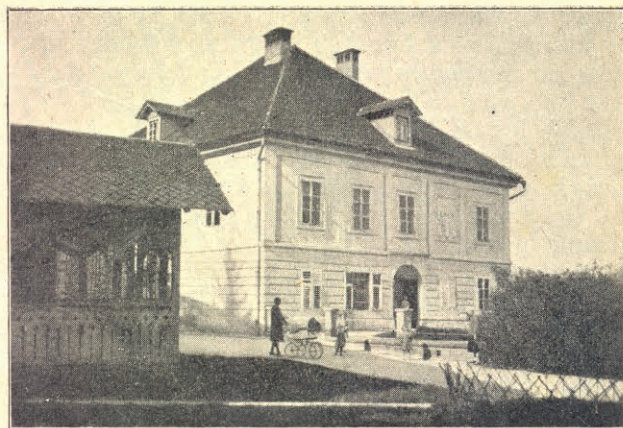
Mengo je videl, da je vse upiranje le boj brez upa zmage. Zato je porabil trdo noč in izkal s svojimi sinovi in prijatelji rešitve v begu. Že dva dneva in dve noči so tavalj premaganci. Tretji dan pridejo v gozd, ustrelijo kos divjačine in se krepčajo ob njem. Eden pa zleze na visoko drevo pogledat, kje so in če jih morda ne zasleduje sovražnik. Kar zagleda nedaleč sredi posavske ravnine strm, četudi ne visok hrib, ki je bil poraščen z jelkami, krog in krog pa so ga obdajale črne skalne stene.

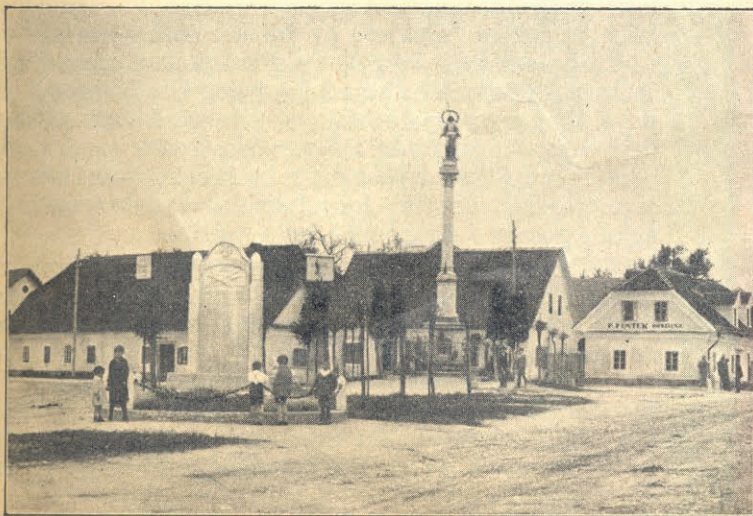
Mengeš z Gobovice.

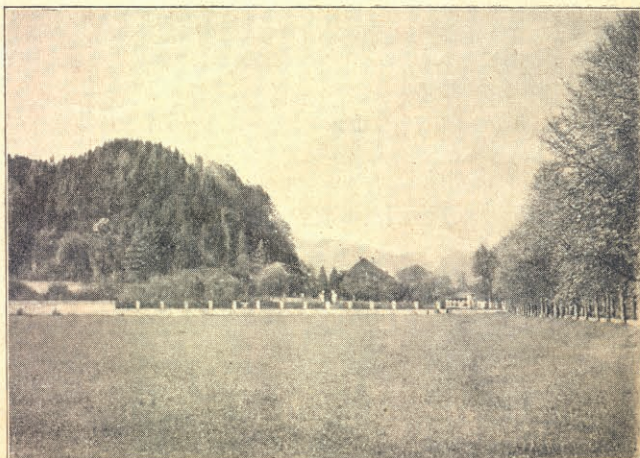
Mengeš — razgled z grajskega griča.

Grad Mengeš.

Trg Mengeš.

Mengeš — grajski drevored in vrt.

Od kod ime Menges? Razlaga starih krajevnih imen je kočljiva stvar. Pisatelj Megiser trdi, da prihaja Menges od besede Maens. Skoro gotovo bo obveljalo mnenje, da je Mengšu dal ime kak bavorski plemič z imenom Mainos, ki je sezidal grad na griču. Osebnost Menges se najde v bavorskih listinah že l. 980. Tudi na mengeskem gradu je stanoval v 13. stoletju mož z imenom Meingoz in tedaj je verjetno, da je to ime imel tudi že kdo njegovih prednikov — ustanovitelj Mengša. Po listinah sta nam znana prva lastnika gra-

Iz zgodovine trga Menges.

Priloga J. R.

Na tem hribu sklene ubežni Mengo s tovariši, da si sezida novo, varno bivališče, ali ko pride na lice mesta se zelo začudijo ko najdejo tam dva krščanska puščavnika. Mengo se ob njihovem pogledu silno raztogoti in ju da vjeti in zvezati. Puščavnika sta morala potem trpeti pri zidanju Mengove trdnjave strašne muke. Nalagali jima najhujša dela in najtežje tovore. Ko pa je bil grad sezidan, sta bila prva vržena v tamnošnje jeco.

Iz trdnjave je Mengo krščanske potnike nevrtno napadal, ropal in moril. Okoli pod hribom pa so se naselili njegovi tovariši, da so bili svojem knezu vedno na razpolago, kadar je bila potreba.

Onih dveh puščavnikov Mengo je ni bil uničil. V jeci sta prenašala trpljenje tako voljno in udano svojem edinemu Bogu, da sta omeščala celo malikovalskega hlapca, ki jima je prinašal jed in ga spreobrnita v kristjana. Ta jima je potem pomogel, da sta ubežala iz jече, in tudi sam se jima je pridružil.

Menga je spravil ta dogodek v še večjo srditost nasproti kristjanom. Pa se pripeti, da se je na lovu preveč oddaljil od svojih tovarišev in se v gozdu zgubil. Kar se zazeneta vanj dva mrjasa. Prvega prebode ročno s sulico, ali drugi ga vrže s konja in mu vsaka bil. Kar se zazeneta vanj dva mrjasa. Prvega prebode ročno s sulico, ali drugi ga vrže s konja in mu vsaka bil. Kar se zazeneta vanj dva mrjasa. Prvega prebode ročno s sulico, ali drugi ga vrže s konja in mu vsaka bil.

nezavest. Ko pa se prebudi, vidi, da leži na slami v črni skalni duplini. Njegovo začudenje se spremeni v strah, ko zagleda poleg sebe svojega nek-naravnost v strah, ko zagleda poleg sebe svojega nek-danjega hlapca in ona dva puščavnika, ki ju je nekdan tako trpinčil. Vsak trenutek je pričakoval, da se bodo nad njim strahovito maščevali. Tedaj pa mu reče eden:

„Ne boj se, Mengo, nič žalega se ti ne bo zgodilo, naša vera uči ljubezen. Ušli smo iz tvoje gradu in si našli zavetja v tem zakotju pod tvojim gradom. Po dnevi smo bili vedno skriti, ven smo prihajali samo ponoči, da smo si poiskali živeža. Tako smo našli tudi več popotnikov, ki jih ti nisi ubil do smrti, prenesli smo jih na tvoje današnje ležišče in nekatere srečno ozdravili. Vsakega mrtveca, ki si ga pustil na prostem, pa smo ga pokopali. Tudi tebe je našel nezvestnega tvoj bivši hlapec.“

Tako je imel Mengo priliko, da kot nebojčen ranjenec okusi vso krščansko dobrotljivost in usmiljenje. Med silnim občudovanjem krščanske človečnosti je končno zavpil: „Vidim vašo vero je prava.“

Ko je Mengo okrevaj, je tudi on postal kristjan in se dal krstiti z vsemi svojimi tovariši. Da pa opere neštete krivice, ki jih je bil napravil kristjanom, je sezidal pod gorskim hribom hišo, kjer je bil vsak potnik prijazen sprejet in pogosten. Ta hiša je bila pozneje spremenjena v grad, ki stoji še danes na onem mestu. Poleg Mengovih prijateljev pa se je tam okoli nastanilo še mnogo drugih slovenskih kristjanov. Vas je postajala čedalje večja, svoje ime Menges pa je prejela po knezu Mengu.

du iz leta 1154, namreč Diritih in Teodorik Mengeska (von Mainingsburg).

Sedaj pa še nekaj vrstic iz rimske dobe.

V kotu pod gričem, kjer je stal stari grad, je bilo nek-daj rimsko pokopališče. O tem nam pričajo razne rimske starine, ki so jih izkopali na tem mestu, kakor: prsteni vrči napolnjeni s pepelom (Rimljani so prva tri stoletja po Kristusu sezigali mrtiče, pepel pa so shranili v prstenih posodah), grobne lešcerbe iz gline. Mnogo starin so našli leta 1834. Odprli so celo z opeko obokan grob in v njem so dobili velik pepelnjak iz črne gline. V pepelnjaku so našli pepel in kosce, majhen lonec z mazili in jedili in eno solzno steklo. Tudi stari zbiratelji so tam izkopali, kar pričča, da so Rimljani, če ne že Iliri, topili v tem kraju železo. To nam jasno pričča, da so imeli Rimljani pred devetnaisto leti na kraju, kjer je sedanji trg, večjo naselbino in da so pokopavali mrtiče pod gričem. Pisatelj Megiser trdi, da so se stari Maentini ali Mengšani, ki so stanovali tu okrog, vdali rimskemu cesarju Avgustu, ko je ob času Kristusovega prida našel z vojsko. Zelo verjetno je, da je stara rimska cesta, ki je peljala iz Emone (Ljubljane) v Celje (Celje), držala iz Ljubljane čez Savo pri Crnučah skozi Menges in da je bila v trgu ali pa na Drnovem rimska postaja „Mutatio ad quartodecimium“ — postaja pri štirinajstem milijniku (kakor menim Hiltzinger).

Pojdimo sedaj na grič h razvalinam stare kapele, takomimenovano Ogrinovo znamenje. Takoj za kapelo se je nekdanji dvigal stari mengeski grad. Trava, grmovje in drevje raste tam, kjer je stal grad mengeskimi plemičev. Ljudje pripovedujejo, da je pod gradom proti severu stal celo samostan in večkrat iščejo zasuti vodnjak, iz katerega bi vzdignili grajske zaklade. A, zamani!

Lep in pripraven kraj so si zbrali plemiči za svoje bivališče. Branili so se lahko pred sovražnikom in gospodovali so nad vso obširno ravnino. Stari grad je bil sezidan v davno minuli časih. Pristeva se med najstarejše v deželi. Kdo ga je postavil in kdaj, nam ni znano. Plemiči pa so imeli grad le v našem ali v obiskovali so večkrat svoje kranjske grдове. Leta 1250, se imenovali dolgo časa mejni grofje Kranjske (1093-1180). Ter 1093 so postali lastniki tudi mnogih gradov in so knezi nad svojim cerkvenim posestvom in v letih 1077-1180. Ze l. 1028 so postali oglejski ocači deželni triarhom. Ze l. 1028 so postali oglejski ocači deželni triarhom. Ze l. 1028 so postali oglejski ocači deželni triarhom. Ze l. 1028 so postali oglejski ocači deželni triarhom.

Lep in pripraven kraj so si zbrali plemiči za svoje bivališče. Branili so se lahko pred sovražnikom in gospodovali so nad vso obširno ravnino. Stari grad je bil sezidan v davno minuli časih. Pristeva se med najstarejše v deželi. Kdo ga je postavil in kdaj, nam ni znano. Plemiči pa so imeli grad le v našem ali v obiskovali so večkrat svoje kranjske grдове. Leta 1250, se imenovali dolgo časa mejni grofje Kranjske (1093-1180). Ter 1093 so postali lastniki tudi mnogih gradov in so knezi nad svojim cerkvenim posestvom in v letih 1077-1180. Ze l. 1028 so postali oglejski ocači deželni triarhom. Ze l. 1028 so postali oglejski ocači deželni triarhom. Ze l. 1028 so postali oglejski ocači deželni triarhom.

koroškega vojvode Bernarda in vazala Henrika IV. mejnega grofa Istorskega. Ortolf l. 1260., 1. novembra je bil navzoč pri ustanovitvi bistrškega samostana pri Borovnici. Omenja se še l. 1275. Hartuid ali Hartvik 1221. 1307. Ko se je avstrijski vojvoda Friderik vojskoval z Ludovikom bavarskim, je več kranjskih plemičev stopilo v vojsko solnograškega škofa, ki je stal na strani Avstrijcev. Ti plemiči so bili na dan sv. Mihaela l. 1322. poviteženi. Med njimi je bil tudi Hartuid Mengeški. V svojem grbu je imel raka. Ortel, Ortolf ali Ortlin, sin Ortolfov 1300., 1314. Sam pove, da je bil stotnik in je oropal posestvo frizinskega škofa v Prašah pri Mavčicah. Njegov brat je bil Visent (1307) Hertel, Hertlein ali Hartlin, sin Ortolfov 1321., 1332. . 1338. Njegova brata sta bila Henrik 1321. 1337 in Haintzlein. Gospodar v gradu je bil Henrik (1321. leta), nadzornik dvorne kuhinje goriškega grofa. Očakom je nagajal, da so ga zaprli za kazen v Vidmu. Leta 1322. je dobil graščino njegov sorodnik Hertlin pl. Gallenberg. Podelil mu jo je vojvoda Henrik. Ta last ni imela obstanka radi vednega pričkanja med vojvodom in očakom. Leta 1345 je vdova Jera prodala Hertlinu in Hentzlinu Mengeškemu del graščine. Herman Mengeški je že leta 1332. prejel v zajem od koroškega vojvode Loški dvor v ihanški župniji. Od tega časa je bil gradič na Loki sklenjen z mengeško graščino. Kmalu potem so pa dobili grad v last gospodje s Pek (Herren von Peckach). Leta 1368 je umrl Ivan s Pek, poslednji tega rodu in njegova sestra Elizabeta je poleg drugih gradov zapustila avstrijskim vojvodom tudi mengeški grad. Tako je prišel grad v last deželnemu knezu. Od l. 1478 do l. 1495 nahajamo Andreja Gallenberga, kot gospodarja na tem gradu. Mnogo let za njim so bili tu gospodarji tudi Hohenwarti, lastniki kolovskega gradu. V 16. stoletju so jim sledili Lambergi, posestnik črnelske in brdske graščine. Za časa Lambergov, se je grad zapustil in bil izročen razpadu. Posestvo se je razdelilo. Lambergi že niso bili več gospodarji graščine. Peter pl. Radics pravi na nekem mestu: „Vzrok, da so začeli razpadati stari veličastni gradovi, je ta, ker se je začela gospoda ogibati gradov in si iskati stanovanja drugje.“ Narodna pripovedka nam pa opisuje žalostni konec starega gradu takole. Pridrli so v Mengeš Turki. Grajska hči je ostala v gradu. Ker se pa ni mogla drugače otesti pohotnih Turkov, je šla z izgovorom v grajsko klet. Tam je vrgla svetilko v shrambo za smodnik. Med strahovitim treskom je zletel grad v zrak in pokopal pod razvalinami njo in veliko Turkov.

Proti koncu 16. stoletja (l. 1585), je to posestvo prišlo v last Nikolaju Bonhomo, posestniku graščine v Volčjem potoku. Okrog leta 1600 je ostavil svojemu sinu Ivanu grajska posestva, slednji jih je zapustil Danijelu in nato je prišlo posestvo v last Leopolda pl. Raumschüssel. Ta je v letih 1625 1630 pod starim gradom spodaj ob Pešati sezidal nov grad. V poslopje pod hribom je postavil kapelo Matere božje. Po Leopoldovi smrti se je omožila vdova Maksimila in vzela je podpolkovnika Cordona in po njegovi smrti pa Franca Ignacija Seyfrida. Od poslednjega je prišel grad v last baronu Ivanu Antonu pl. Löwenbergu, ki je tu stanoval l. 1685. Naglo so se potem vrstili drugi lastniki. Od Wolwiz-eva ga je l. 1758 kupil Josip Ksaver pl. Lichtenthurn, dalje l. 1762 Josip Ernst pl. Scharlchi, l. 1764 Alojz Adolf grof pl. Turjaški, ki je l. 1771 vzel v zakon baroneso Franciško Jožefo pl. Apfalter, l. 1764 Ivan Bapt. Zittenek, ki je umrl v tem gradu 23. januarja 1791., star 68 let, in je bil pokopan v Mengšu. Zapustil je za ustanovljene sv. maše 4.250 goldinarjev. L. 1792 je kupil grad od vdove Marije Rozalije pl. Zittenek Ivan Anton pl. Blažič, l. 1793 Marija Ana bar. pl. Apfaltrern. l. 1802 Franc Ksaver baron pl. Elsner, l. 1811 Bernhard pl. Gasperini, in 30. marca 1837 znameniti ekonom Mi-

hael Starè. L. 1840 je grad popolnoma preuredil in ga je zapustil po smrti l. 1872 svojemu sinu Antonu, sedanjemu lastniku.

Pod gričem pelje od Staretovega gradu drevored v Zgornji ali Ravbarjev grad. Preglejmo na kratko zgodovino Ravbarjevega gradu. Zidal ga je l. 1567 Jurij pl. Haller, ki je tam bival s svojo soprogo Marto. Prej so pa imeli to posestvo, imenovano „Hof Mannsburg,“ Lambergi in Hohenwarti, bivajoči na starem gradu. L. 1588 ga je kupil Ivan Jakob pl. Sigersdorf, varuh dedičev Hermana pl. Hohenwarta. Po njegovi smrti ga je dobil l. 1614 Kozma pl. Hohenwart, za njim ga je podedoval njegov sin Jurij Seyfrid. Baron Ferdinand Ignacij pl. Haller je vzel v zakon Marijo Rozalijo, hčerko Jurija Seyfrida pl. Hohenwarta in je tako priženil ta grad (okrog l. 1680.). Naslednji lastniki gradu so bili: Ivan Ferdinand b. Haller pl. Hallerstein s soprogo Marijo Elizabeto Suzano, rojeno Erberg (v začetku 18. stoletja), Franc Adam pl. Hallerstein, čigar prva soproga je bila Ivana Kristina pl. Mordax, rojena bar. Jurič, po kateri je podedoval grad Rako, druga pa Antonija Schweiger pl. Lerchenfeldska; Josip baron pl. Janežič; Josip baron pl. Rauber, in Anton Rudež. Od Rudeža ga je kupil Mihael Starè 2. decembra 1839. Lastnik Mihael Starè je grad in njegovo okolico okusno oplešal. Njegov nečak Saša Starè, sedanjí graščak, je preuredil del grajskega gospodarskega poslopja v sušilnico za gozdna semena, v bližini gradu pa bo na obsežnem zemljišču gozdna drevesnica.

Nadalje je zanimiva tudi zgodovina mengeške župnije. Župnija sv. Mihaela v Mengšu je prastara, sv. Mihael velja za bojevnika zoper satana in njegovo češčenje. Po naziranju sv. Cerkve je malikovanje češčenje satana; zato so se že v rimski dobi in pozneje za časa pokristjanjevanja Slovencev njegove cerkve zelo množile. O župniji trdijo naši zgodovinarji, da spada — če ne v rimsko dobo — gotovo pa v dobo pokristjanjevanja Slovencev. Bila je misijonsko središče za vso pokrajino med Karavankami in Savo. V njenem okrožju so nastale tri samostojne župnije: Kamnik (Nevlje), Moravče in Dob. Prvi znani župnik je omenjen 3. junija l. 1215. z imenom Konrad, in l. 1226. pa Henrik. Patronat nad župnijo je imel oglejski očak, ki ga je pa l. 1225. prepustil avstrijskim vojvodom.

Leta 1444. je ustanovil cesar Friderik III. cistercijski samostan v Dunajskem Novem mestu. Podaril mu je župnijo sv. Petra v Ljubljani. Ko je pa l. 1462. ustanovil ljubljansko škofijo je podaril to župnijo ljubljanskemu škofu, samostan pa je odškodoval s tem, da mu je naklonil prostrano mengeško župnijo. Samostan pa je imel potem tu svoje vikarije in dobival dohodke te vele župnije. Leta 1668. je prodal opat Matej župnijo stiškemu opatu Maksimiljanu za 16.000 goldinarjev. Stiški opat se je zavezal, da bo plačal tudi 2700 gold. dolga. Kot vzroke navaja opat, da proda župnijo, ker je preoddaljena in samostanu nič ne nese. Svojih duhovnikov v tej župniji pa ne more nastavlјati, ker niso večji jezika. Samostan je v denarnih zadregah in vsled tega, da je napravil na župniji toliko dolga. Cesar je namreč naložil cistercijskim opatom 100.000 turškega davka, a večji del tega zadene njega. Zato je prisiljen da proda župnijo Mengeš in vtelešene vikarijate: Čemšenik (ustan. 1500), Dol (l. 1628.) Vače (pred l. 1539.) in Zagorje (l. 1638.). Stiški opat je prodal župnijo Mengeš za isto ceno 28. febr. 1731. Josipu Antonu pl. Schiffer, župni Laa na Avstrijskem. Njegova rodbina je dobila s tem prezentacijsko pravico. L. 1787. je prevzel oblast nad župnijo Mengeš ljubljanski škof. Koncem 18. stoletja so imeli mengeški župniki dekansko oblast. Dekanat je obsegal: Šmartno pod Šmarno Goro, Vodice, Smlednik, Trbovlje, Zapoge, Homec, Št.

V Mengšu je kapelanoval slovenski pesnik, Čebelčar, Ignacij Holzapfel (1799 1868). Umrl je pa kot dekan v Ribnici.

Anton Koblar, kapelan in katehet na mengeški šoli je pridno zbiral zgodovino Mengša in šole, kar pričajo spisi v letnih poročilih šole Mengeš.

Učitelj Hinko Paternost je deloval na tukajšnji šoli od 29. 1. 1886. Preselil pa se je dne 31. 10. 1888. kot stalni učitelj in šolski vodja na novo ustanovljeno šolo v Radomlju. Kratka je bila doba njegovega učiteljevanja v tem kraju, pa vendar se je v tem kratkem času priljubil Mengšanom, kar se je izpričalo na dan 14. 7. 1927., ko so ga spremili na njegovi zadnji poti. Poleg mnogoštevilne udeležbe domačinov pa je bilo tudi zelo mnogo učiteljstva iz tega okraja in mnogo tudi iz drugih krajev. Mengeška godba je svirala turbobne koračnice. Učitelji — pevci so se poslovili od nje ga v pretresljivih žalostinkah. Ob odprtem grobu se je poslovil od pokojnega starosta mengeškega Sokola; ker pokojni je bil narodnjak, in navdušen Sokol.

Dolgo vrsto let (1876 1891) je služboval na tukajšnji šoli nadučitelj Anton Javoršek. Mnogi ga imajo v dobrem spominu. Kronika beleži v šol. l. 1888/9. o njemu dobesedno: „K sadni razstavi, ki je trajala v Ljubljani od 18. do 21. 10. 1888, poslalo je tukajšnje šolsko vodstvo iz šolskega vrta nekaj dreves in obris šolskega vrta. Poslalo se je v razstavo tudi nad 50 sort ali vrst jabolk in 20 vrst hrušk, katero sadje se je nabralo v tukajšnji okolici. Za razstavljene drevesca in obris šolskega vrta prejel je šolski vodja pohvalno pismo, za razstavljeno sadje pa se mu je podarilo en cekin.“

Za Javorškom je prevzel začasno vodstvo šole učitelj Peter Sirc. Nadučiteljem je bil imenovan 1. 5. 1922. Živi v pokoju v Mengšu. Služboval je na tukajšnji šoli ves čas svojega učiteljevanja to je od 31. 10. 1888. do 31. julija 1925. in sicer 36 let 9. mesecev in en dan. Prosvetni oddelek vel. župana v Ljubljani mu je izrekel ob priliki razrešitve od učit. službe, posebno pohvalo in priznanje za njegovo mnogoletno neumorno plodonosno delovanje pri vzgoji in pouku šolske mladine.

Tudi učiteljice Gerkman Emilije se še spominja marsikdo. Od leta 1882. dalje je poučevala dolgo vrsto let na šoli.

Mnogim odraslim Mengšanom in Ločanom je še v dobrem spominu učiteljica Stepišnik roj. Šetina. Prejela je od mnogih šolskih oblasti več pohvalnih priznanj.

V letu 1891. je nastopil službo na mengeški šoli nadučitelj in okr. šol. nadzornik Lovro Letnar. V najlepšem spominu ga ima še dandanes vsak njegovih učencev. V dolgi vrsti let vestnega in marljivega delovanja se je zelo priljubil med prebivalstvom. V vsej dobi svojega službovanja je prejel Lovro Letnar od šolskih oblastev sedem pohvalnih dekretov in priznanj za vestno in marljivo službovanje na šoli in za delovanje med prebivalstvom. Najvišje odlikovanje z zlatim križcem s krono pa mu je bilo priznано dne 30. 11. 1908. V šolski kroniki iz leta 1913. je zapisano o pokojnem Letnarju sledeče: „26. junija ob 6. uri zjutraj umrl je v 58. letu starosti nadučitelj g. Lovro Letnar odlikovan z zlatim zaslužnim križcem s krono. Odnegli so ga zaradi nalezljive bolezni takoj v mrtvašnico. Vsled žalosti se je takoj s poukom prenehalo. 28. junija ob 9. uri dopoldne pa je bil spremljan k zadnjemu počitku. Ta dan se je zbrala v Mengšu več stoglava množica njegovih prijateljev in znancev. Da se je ljudstvo dobro zavedalo, kaj mu je vzela bela žena, svedoči njegov veličastni pogreb. Udeležila se ga je šolska mladina pod vodstvom učiteljstva. Zadnjo čast

so mu prišli izkazat tudi razni dostojanstveniki. Kako pa je učiteljstvo kamniškega okraja cenilo umrlega tovariša, kateremu je 27 let poverjalo svoje zadovoljstvo v okr. šol. svetu, kjer je zagovarjal neustrašeno njegove pravice, je dokaz, da se jih je udeležilo nad 60 in tudi iz sosednih okrajev nekaj. Turobno je krilila pesem tovarišev učiteljev, združenih s pevci „Moravskega pevskega društva“ in mengeškimi pevci pod vodstvom nadučitelja g. J. Tomana iz Moravč v zadnji pozdrav. V imenu vseh pa se je poslovil od rajnika v pretresljivem govoru g. Tomo Petrovec, nadučitelj v Jaršah.

Med pokojnimi zaslužnimi nadučitelji je nadalje tudi Edvard Vohinc. Imenovan je bil 14. 1. 1914 za nadučitelja tukajšnje šole in poslovil se je 14. 10. 1919. od nas ter odšel v Šiško pri Ljubljani.

Iz „Šol. kronik.“

Društveno življenje.

Iz nižje vpisanih člankov je razvidno društveno življenje v Mengšu.

Društva delujejo harmonično, vse v blagor, prospeh in napredek trga Mengeš. Opis je kratek, za našo javnost pa dovolj jasen.

Mengeška godba.

Podlago sedaj tako razvitemu društvenemu življenju v Mengšu, je dala ustanovitev godbenega društva. Društvo se je ustanovilo na pobudo posestnika in poštarja Bernarda Degischerja, leta 1884. Zanimiv je oglas, ki so ga izdali in podpisali prvi člani društva, v katerem javljajo ustanovitev društva in vabijo k pristopu oziroma k plačevanju deležev za kritje dolga. Ta oglas, ki ga je podpisalo 33 članov se v originalu glasi: „Podpisani so se združili v ta namen, da ustanove v Mengšu godbo. Da napravijo v to svrho potrebnega orodja hočejo naposodo vzeti 500 goldinarjev; ti bodo razdeljeni na 100 deležev po 5 goldinarjev in se bode povrnilo brez obresti v desetih četrtletnih obrokih. Podpisani se zavežejo določeno svoto dvajset krajcarjev na teden plačevati tako dolgo, da se razpečajo vsi deleži; med tem je pa za poroštvo in povračilo nakupljeno muzikalično orodje. P. n. gospodom ki imajo deleže, dano je na prosto voljo, da si volijo poseben odsek, kateri ima čuvati nad blagajno in nadzorovati orodje dotlej, da se deleži izplačajo.“

Mnogo je pripomogel do lepega razvoj njen dobrotnik g. Mihael Stare, graščak v Mengšu, lastnik Ravbarjevega gradu. Ker ni bilo primerne lokala za vaje, je ustanovitelj Bernard Degischer sprejel društvo gostoljubno pod svojo streho; odstopil je primerno sobo za vaje in sestanke, kjer se shajajo člani že vseh 46 let. Tudi ko je poslopje prešlo v last g. Milana Jenčiča, je našla godba v njem novega naklonjenega dobrotnika, ki je dal prostore popolnoma brezplačno na razpolago in bil godbi tudi vedno velikodušni prijatelj.

Od ustanovitve do danes je imela godba le 3 kapelnike: 1. Bernard Degischer, ustanovitelj društva, 2. njegov sorodnik Franc Degischer, 3. Peter Lipar, ki sodeluje pri godbi 35. let, kot kapelnik pa jo vodi in vežba že 25. let. Takoj v početku je godba štela 42 mož godbenikov, razumljivo je, da so jo vabili kot eno najstarejših in najboljših k raznim prireditvam.

V 46 letih obstoja je odigrala mnogotere skladbe pri raznovrstnih prireditvah, še vedno pa je enako agilna, ter si je v izpopolnitev pred kratkim nabavila tudi nekaj novih inštrumentov, za znesek 9.000 Din.

Glavni podatki o Mengšu v številkah.

Občina Mengoš obsega štiri naselja, Topolje, Ve-
liki Mengoš, Mali Mengoš, in Pristavo. Njihova lega
je bila izbrana zaradi vodne preskrbe ob hudourniški
Pešati in blizu vzhodja rasiških hribov Debelega vrha
in Gobovca, zadnjega posebnost zato, ker na njem je stal
prvotni grad Mengoš in njemu so bile podložne vse
spodaj ležeče vasi. Izmed vasi je imel Veliki Mengoš,
ki je grad najbližji, veliko vrednost tudi zaradi tega,
ker se v njem cepi starodavna cesta iz Ljubljane na
dve strani, preko Drnovskega v Kamnik oziroma v sme-
ri gornje Pešate v gosto naseljeno gorenjsko Podgor-
je (Komenda-Crkije). Ta ugodna prometna lega je da-
jala Velikemu Mengšu možnost večjega napredovanja
kakor ostalim vasesm, tako, da je bila končno l. 1867.
vas povzdignjena v trg.

Da na kratko ocenimo napredek vseh naselij
mengoške občine, se hočemo poslužiti številk ki nam
jih je dalo sedmero ljudskih štetij zadnjih sto let.

Leta 1817. je štela občina 195 hiš in 1070 prebivalcev,
Kakor vidimo iz gornjih števil, raste število hiš
vseskozi do danes. Drugače je to glede prebivalstva:
ob zadnjih dveh ljudskih štetjih je izkazala občina manj
ljudi kakor pa l. 1900. Kamniška železnica, ki se je
izognila Mengšu po njegovi krivdi v velikem ovinku
skozi Domžale in Jarše, je stekla že l. 1891. Odvzela
je Mengšu ves cestni promet iz Ljubljane v Kamnik.
Vkljub temu se ob štetju l. 1900. mengoško prebival-
stvo še ni znižalo, ampak znatno zvišalo. Ta vrhunec
se da razlagati iz dejstva, da je bila tedaj obstoječa
pivovarna v svojem največjem razmahu. Število mengoš-
kega prebivalstva je začelo padati še le vzporedno ka-
kor je hiral pivovarniški obrat. Da pa občina l. 1921.
še vedno ni dosegla številk iz l. 1900, so zakrivile znatne
izgube, ki jih je povzročila na živih in mrtvih svetovna
vojna l. 1914-15. Padlim v svetovni vojni je postavila
občina v letu 1927. dostojen spomenik v Velikem
Mengšu.

Nazadovanje prebivalstva je zadelo najbolj občutno
sam Veliki Mengoš, ki je imel l. 1900 še 933, l. 1910.
deset let pozneje pa le 806 prebivalcev. Vas Pristava
raste prav počasi, Topolje se v svojem neprimernem
zakotju skoraj ne premaknejo s svojega stanja pred
sto leti. Temu nasproti kaže Mali Mengoš znatno na-
rastačanje (1910: 465 preb.). Sicer pa ve danes malo-
kateri Mengšan, kje se Vel. in Mali Mengoš oziroma
Pristava nehajo, tako gosto strnjena je že njihova
skoraj dva kilometra dolga, obcestna vrsta hiš.

J. R.

Mengšani in drugi, ki so delovali v tem kraju.

V tem poglavju spominjamo se nekaterih zasluž-
nih mož in žena, kateri so po rodu iz Mengša ali
so pa delovali v tem kraju. Ako bodo dani ugodni
pogoji, tedaj se bode izdal v doglednem času popoln
pregled vseh zaslužnih Mengšanov, kateri so se udele-
stvali doma ali pa drugje, in tudi tistih, kateri so
bili v stiku z Mengšem in Mengšani, ter so delovali
za njihovo izobrazbo in napredek v tem kraju.

Jakob ob Savi, Dol. Sv. Heleno in Črnuče. Izločile so
se iz nadzupnije: Črnuče (l. 1768.) St. Jakob ob Sa-
vi (l. 1787.) Homoc (l. 1789.) Goritica (25. sept. l.
1908.).

Mengoš in okolico so zadevali tekem stoletij
razne nadloge in nesreče.

Da se obrani Mengoš Turkov, je imela mengoška cer-
kev sv. Mihaela taborni zid in kot neko trdnjavo v tem
zidu še sedaj stoječi široki in močno zidani stolp. Me-
seca julija so napadli Turki Mengoš in tabornik na Homcu.
Goričani, Trzinci in Mengšani so jih premagali, veliko
pobil, druge pa pregnali. Po tem napadu so zgradili
tabor okrog svoje cerkve. V letnem poročilu trirazred-
ne šole v Mengšu, šol. leto 1885/6, piše A. Koblar:
L. 1835. se je sezidala blizu prejšnje mežnarije nova
hiša, v kateri se je poleg stanovanja za cerkovnika in
njegovega pomočnika napravila tudi šolska soba. Po-
stavila se je ta nova hiša nad globokim in širokim jarkom,
ki je bil nekaj speljan ob farni cerkvi, tako, da sedanjih
velikih kletij pod hišo ni bilo treba nič kopati. Men-
geška cerkev z zvonikom in farovžem je bila namreč
za časa turških napadov utrjen tabor, odkoder so se
Mengšani branili proti sovražnikom. Kadar je pridil
Turčin v deželo, je bil ta tabor ves obkrožen z vodo.
Na severni strani ga je obdajala Pešata na južni stra-
ni pa jarek, v katerega so spustili polovico reke. Čez
ta jarek je bil pri voglu mežnarije privzdignjoti se
most.

Tudi Francozi so bili v Mengšu.

Meseca septembra leta 1813. je prišel francoski
general Beloti s 6000 možmi od Trziča preko Senčurja
v Mengoš. Tu ga je čakal francoski oddetek, ki je pri-
šel od Ljubljane po Dunajski cesti. Pri bistriškem mo-
stu sta nameravala napasti Avstrijce. Ti so bili že pre-
ko mostu in so se spoprli s Francozi. General Be-
loti je opazoval bitko v Mengšu z zvonikovih lin.
Za časa francoskih vojska je bilo več mengošskih
domaćinov odpeljanih v francosko ujetništvo.

Internirani so bili v italijanskem mestu Florenci.
Tam so se seznanili s pletenjem slamanih kit in sla-
mnikarstvom. Doma so to obrt nadaljevali, ker so do-
bili veliko odjemalcev v Italiji, pa tudi v Nemčiji. Po
italijansko — avstrijskih vojskah, sredi 19. stoletja so
Italijani na to blago nalozili veliko carino ali uvoznino.
Ta odredba italijanske vlade je pa odprla pot tukajšnjim
kitam in slamanikom v Nemčijo. Kmalu so se v okoli-
ci (Domžale) naselili Tirolci, ki so prekupovali te vrste
slamanih izdelkov. Leta 1867. in posebnost 1875. so
nastale še druge tovarne za slamnike.

Pozar je v trgu Mengoš večkrat razsajal. Divjal je
v noči od 14. do 15. aprila 1834. s tako naglico in si-
lo v Mengšu, da je upelil v malo urah 95 hiš z vse-
mi gospodarskimi poslopji. Zgoraj sta tudi dva člo-
veka. Cerkev in župnišče sta ostala nepoškodovana, zvo-
nik je bil poškodovan, njegova streha se je vnela vsled
vročine, zvonovi so se odtopili in so popadali na tla.
Leta 1861. 1. avgusta, je uničil ogenj v Mengšu 11.
hiš z gospodarskimi poslopji. Triletni deček se je pa
med prasketanjem ognja in vpijem škri na pod. Mislil
si je, da ga ogenj tam ne bo našel. Zalostno je končal
v plamenih.

1. junija 1930 vsi v Mengoš!

„Letno poročilo šole Mengoš 1887/8“
„Vrtec 1923.“

Bralno društvo v Mengšu.

Pokojni, kranjski dekan Anton Koblar, ki je kaplanoval v Mengšu od l. 1885-1888 je vedno tožil, da v Mengšu ni nobenega izobraževalnega društva, kjer bi se ljudstvo probujalo in navajalo na dobro štivo. Časopisi, ki so takrat prihajali v Mengeš so bili redki in še ti večinoma nemški.

V septembru l. 1887 je s pomočjo pok. učitelja H. Paternosta ustanovil „Bralno društvo“, ki je imelo prvotno društveno sobo v pritličju kaplanije. Pristopilo je v ustanovljeno društvo tedaj okoli 40 članov.

Prvi predsednik društva je bil ustanovitelj dekan Koblar, tajnik H. Paternost, odborniki pa pok. g. Anton Skok, Anton Pezdir in Jan Gregorc. Prva imovina društva je bila Vodnikova slika, ki jo je podaril pokojni notar Orožen. Društvo je polagoma kupovalo knjige, stalno je bilo naročeno na Ljubljanski Zvon, Dom in Svet, Mohorjeve in Vodnikove knjige. Bralno društvo je delovalo tudi v družabnem življenju; takoj prvo leto so priredili dve igri, „V Ljubljano jo dajmo“ in „Bob iz Kranja“. Prva igra je bila odigrana v „Hme-

Prostovoljno gasilno društvo v Mengšu.

Ustanovljeno je bilo na pobudo pokojnega graščaka Mihael Stareta l. 1890. ter mu je imenovani načeloval 6. let. Sledila sta mu pok. g. Iv. Gregorc in Vinko Majdič, dokler ni bil l. 1907 izvoljen g. Iv. Srčnik, ki načeljuje še danes, torej že 23 let. Razmah društva in zasluga pripada njemu, možu, ki se nikdar ni ustrašil dela, njegova požrtvovalnost pa se je pokazala vedno, ko je bilo treba priskočiti bližnjemu na pomoč.

V zadnjih letih si je društvo nabavilo novo motorno brizgalno najmodernejšega tipa, katera deluje ob vsakem času brezhibno, in več sto metrov cevi najboljše kakovosti. Tudi električna sirena je montirana na stolpu gas. doma, da ob času požara poziva slehernega na pomoč. — Vsestransko priznanje gre občini trga Mengeš, ki podpira društvo z gmotnimi sredstvi tako, da ima društvo popolnoma novo prezidane prostore, shrambe za gasilsko orodje.

Letos dne 27. julija praznuje Prostovoljno gasilno društvo 40 letnico svojega obstoja. K tej proslavi, ki bo združena z veliko vrtno veselico v gostilni F. Kralj, bode tudi nastopila Kamniška gasilska župa in vabimo tudi vsa sosedna gasilna društva in vse prijatelje gasilstva. (Slika predstavlja društvo ob 40 letnici.)

Katoliško prosvetno društvo v Mengšu.

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1897, ustanovil ga je takratni kaplan g. Tomaž Rožnik.

V začetku društvo ni imelo lastnih prostorov, gostovalo je deloma v stari šoli, deloma pri »Jelenu« v M. Mengšu na bivšem keglšču. Odbor je takoj spoznal, da brez lastnega doma društvo ne bo napredovalo. Že za desetletnico se mu je posrečilo, da je željo vseh članov izpolnil s tem, da je dne 18. 11. 1906 kupil takratno tovarno od g. Ladstättarja za ceno 16.000 — goldinarjev. Tovarno je društvo preuredilo za svoje prostore, deloma pa dalo v najem na novo ustanovljeni Slamnikarski zadruzi. Slovesna blagoslovitev in otvoritev, ter desetletnica društva se je praznovala dne 8. septembra 1907. Leta 1925 se je dvorana prezidala, gledališki oder povečal ter napravil nov hodnik s posebnim vhodom.

ljarni“, druga pa na „Pošti“ v sobi, kjer je vežbala „Mengeška godba“, pevska veselica pa se je vršila že v današnjih društvenih prostorih.

Naduč. v p. g. Peter Sirc je uzorno vodil društveno blagajno 18 let obenem je imel funkcijo knjižničarja. Pokojni šolski upravitelj na Homcu Mihael Kos in njegova sproga sta se posebno udejstvovala pri prireditvah.

Vse prireditve so bile dobro obiskane, sploh so kazali Mengšani zanimanje za delovanje „Bralnega društva“ tako v družabnem kot kulturnem življenju. Po odhodu dekana Koblarja in učitelja Paternosta v začetku oktobra 1888, je dal naduč. Javoršek prenesti časopise v sedanjo Deklevo gostilno, knjižnico pa so namestili v šoli.

Leta 1902 pa je bila premeščena k Deklevu še knjižnica kjer se nahaja v isti sobi že celih 40 let.

Kasneje so predsedovali društvu pok. naduč. Lovro Letnar, ki si je stekel za društvo neprecenljivih zaslug, za njim pa pok. Milan Jenčič, danes pa vodi društvo g. Fran Ropret.

Prvo igrano »Kmet Herod« je društvo priredilo dne 22. junija 1902, zanimivo je, da se je vstopnine nabralo za K. 37 h 8. Od takrat pa do 27. aprila 1930 je društvo priredilo 178 gledaliških predstav, ter veliko število raznovrstnih predavanj.

Društvena knjižnica šteje več sto lepih knjig, znanstvene, leposlovne in zabavne vsebine, letno se prečita okoli 1000 knjig.

Društvo odstopa brezplačno dvorano za vsakovrstna gospodarska predavanja.

Sokolsko društvo v Mengšu.

Ustanovljeno je bilo leta 1919. Osnovalec ga je pok. br. Milan Jenčič, kateri mu je starostoval več let. Društvo se je skozi vso življenjsko dobo trdno borilo za svoj obstanek, predvsem pa radi tega, ker ni imelo svoje lastne strehe. Prvi dom mu je nudil brat Valentin Gregorc in pok. brat Fr. Funtek.

Društvo ima svoje prostore za oder in zabave v Funtkovem salonu, kateri pa ni primeren za telovadbo. Zategadel je bilo primorano društvo si kupiti lansko leto bivšo Gabrovo hišo z gospodarskim poslopjem in velikim vrtom. S tem pa še ni rešeno stanje doma, kajti gospodarsko poslopje se bo moralo še temeljito prezidati in bode dalo čez 20 m dolgo in 8 m široko dvorano — telovadnico. Da se naš dom čimprej preuredi, se je odbor obrnil do javnosti z nabiralnimi polami in gmotni uspeh ni izostal, vendar pa pogrešamo še marsikatega ki bi nas lahko podprl. Društvo je v dobri 11 let svojega obstoja vedno na delu, ter je priredilo 147 raznih prireditev in predavanj in vsako leto svoj redni javni nastop. Društvo ima lastno knjižnico večinoma strokovne vsebine.

Janko Levar,
mehanična delavnica v Mengšu.

Anton Rihar
trgovina z usnjem in meš. blagom, Mengeš

Tičar Ivana
pekarija, Mengeš.

Sršen Matija sinovi
kamnoseštvo — Mengeš.

Priporoča se gostilna Dekleva
Veliki Mengeš 66

F. in M. Gregorc
pekarija, trgovina s poljskimi pridelki in moko,
Vel. Mengeš 65

Anton Gregorc - „pri Jelenu“
pečarija v Mengšu. ustanovljena 1894. - V zalogi ima
stalno razne peči in štedilnike.

Anton Omersa, Veliki Mengeš 157
prodaja usnja in nakup kož.

Ciril Žirovnik, krojač,
Veliki Mengeš

Weit Mihael, čevljarstvo,
Mali Mengeš.

Josipina Jankovič
trgovina z mešanim blagom

Josip Flerin, mesar
Mengeš 80
se slavnemu občinstvu najtopleje priporoča

Alojzi Zupan
kovaški mojster
Mengeš 96

Zajc Jurij
trgovina z manufakturnim in specerijskim blagom
Mali Mengeš 20.

Oražem Franc
sedlar in izdelovatelj vsakovrstnih voz. M. Mengeš 9.
Priporoča se cenj. občinstvu za blagohotna naročila.

Ivan Žlebnik, urar in fino-mehanik
v Domžalah popravlja vse ure, zlatnino, gramofone ter
ima zlatnino in srebrnino v zalogi ter se priporoča.

Kompare Franc
slamnikarstvo, Mengeš.

Vrhovnik Marija, gostilna
se priporoča cenj. občinstvu.

Kompare Anton
slamnikarstvo in klobučarstvo, V. Mengeš.

Tone Tajč, Mengeš 42
prodaja novih in poprava starih dežnikov.

Mrak Franc, čevljar v Mengšu
se slavn. občinstvu priporoča za naročila.

Zofi Tajč, šivilja, Mengeš šte. 42.

Franc Premk, klepar
se priporoča za vsa v stroko spad. dela.

Marija Funtek, Mengeš
priporoča svojo staro znano gostilno, kjer
se točijo le pristna vina.

Jakob Dežela
pekarija
Mengeš 98

Mihael Hribar
slamnikarstvo
Mengeš 89

Stemberger & Mellitzer

tovarna slamnikov in klobukov v Mengšu

Ĵzdeluje vse vrste moških, ženskih
in deĉjih slamnikov in klobukov.

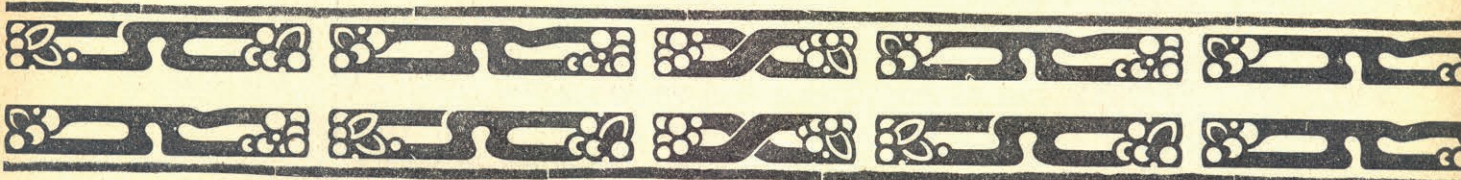

Milan Jenčič in drug

tovarna opeke

M e n g e š

priporoča vsem cenj. interesentom prvovrstno opeko za zidavo, strešno opeko, nadalje vsake vrste tlakovec za peči itd. — Telefon-brzjav: Jenčič, Mengeš.

Alojzij Kanc

parna žaga v Mengšu.

Specijalna tovarna vsakovrstnih podov: hrastovi in parjeni bukovi parketi, ladijska tla, navadna tla v pop. obdelanem in suhem stanju, dalje stavbeni in mizarski les v prvovrstni kvaliteti in konkurenčnih cenah. Hrastovi in bukovi odpadki od parketov vsak čas na razpolago po znižanih cenah. Na željo postavim na dom. Prvovrstne reference. - Ustanovlj. l. 1900.

Račun poštne hran. v Ljublj. št. 13.369. — Giro conto: Ljublj. kred. banka.
Telefon in brzjav: Kanc Mengeš.

Franja Heršič

gostilna pri Drnovšku

se cenj. občinstvu toplo priporoča

Solidna postrežba.

Tomšič Franc

izdelovatelj peči

M e n g e š

ANA STARE

gostilna — Topole št. 19

se cenj. občinstvu toplo priporoča

Škofic Franc

krojač — Mengeš

MARIJA SUSTERŠIČ, Mengeš 12

trgovina z mešanim blagom

priporoča vedno sveže razno špecerijsko blago in druge potreščine.

FRANC FLAJŠMAN

===== kovač — Mengeš =====

Popravljam in izdelujem nove vsakovrstne pluge (planet) okopalnike, sekire, lemeže, motike itd. Brusim tudi vsakovrstno orodje, ter se vsem interesentom najtopleje priporočam

Anton Vahtar

splošno ključavničarstvo — Vel. Mengeš

se slavnemu občinstvu
najtopleje priporočam

IGNAC VES

mesar in trgovina s konji — Vel. Mengeš 14

Slavnemu občinstvu se priporoča za naklonjenost.

Rozman Ivan

posestnik, mlinar in žagar

Mengeš 44.

Franja Božič

pri „Zelencu“

priporoča svojo staro znano gostilno

KRALJ FRANČIŠKA

Mengeš

priporoča svojo dobro znano gostilno kakor tudi svojo najstarejšo žgalnico žganja, kakor brinjevca, barovničevca, slivovke, pristnega konjaka i t. d.

Marija Smerekar

strojno pletenje in prodaja pletenin

Mengeš 62

Jakob Flerin

gostilna in mesarija — Mali Mengeš št. 10

Postrežba solidna.

JOSIP KOMATAR

trgovina z mešanim blagom

MENGEŠ

Jožef Znidar

trgovina z mešanim blagom

===== Mengeš 32 =====

ANTON SITAR

vrtinar grada Staré v Mengšu

priporoča cvetlice, šopke in vence

Franz Kosec
 tesarstvo
 Pristava št. 1. pri Mengšu

Jernej Levec

kamnosestvo, Veliki Menges št. 54

Izdeluje po najnižjih cenah vsakovrstne nagrobne spomenike po najnovjših oblikah. - Delo točno in solidno po lastnih in danih načrtih.

Peter Lipar
 gostilničar v Mengšu

se priporoča cenj. občinstvu. — Točijo se pristna štajerska in dolenska vina. — Na razpolago vedno gorke in mrzla jedila.

Josip Štempelj
 splošno mizarstvo in izdelovanje lesenih oblik za različne klobuke in kape.

August Šusteršič
 str. mizarstvo, Menges 12

Izdeluje razna pohištva vseh vrst, kakor tudi vsa stavbena dela, okna, vrata, portale za prodajalne itd. Za izdelke jamčim. Zimerne cene.

Tesarsko podjetje
ANTON ŠTEBE
 Moste - Komenda

Izdeluje vsa v to stroko spadajoča dela, ostrešja na vile, gospodarska postopja, vsa-kovrsne stopnjice od navadne do najtežje izpeljave.

Franciška Šarc, Menges
 trgovina z manufakturnim blagom
 Cene solidne. Postrežba točna.

Zavod za pridobivanje in prodajo gozdnih semen
 Saša Stare, Menges, Ravbarjev grad
 Telegram: Stare Menges

Slavnemu občinstvu naznanjavo, da sva otvorila v lastni hiši v M. Mengšu 81 trgovino vsakovrstnih sobnih in krušnih peči, štedilnikov, plošč za oblaganje sten, asbestni tlak "Fama" kakor tudi vse v to stroko spadajoče predmete. — Dobavlja — postavlja in popravlja Vam hitro trdka Battelino & Kosmač,

Mali Menges št. 81

Najcenejši nakup vse vrste specerije, moke, koruze, umetnih gnojil, semen, itd. — Vse vrste železnine in stavbeni predmeti, cement, betonsko železo, zaloga železnih plugov, gnojilnih sesalk itd., vse vrste galanterije, šipe, porcelan. Velika zaloga manufakturnega blaga, perilno, najnovjše svile in volneno blago, vse vrste moških štov itd. v trgovini

Jos. Šenica, Domžale.

Ručigaj Antonija

trgovina z mešanim blagom in slaščičarna

Mali Menges št. 16.

J. Janežič, Menges št. 132

umetno in trgovsko vrtnarstvo (ob cesit Menges-Domžale)

Velika izbira raznih cvetlic v lončkih, sadik za vrtove, grobove, balkone, visokodebelnih vrtnic itd. Izdelava pogrebne vence in šopkov s trakovi v najnovjši izpeljavi, poročnih šopkov ter cvetličnih godovnih daril. Zelenjadna semena in sadike. — Cene po naročilu in zelo ugodne. Postrežba točna.

Ferdo Vode

Kaplavas-Komenda pri Kamniku
vinska trgovina in gostilna

M. Jenčič

Menges

priporoča zalogo piva, vina in žganja na
debelo in drobno.

Ček. račun 11.101

Telefon-brzjav: Jenčič Menges

Slamnikarska in klo- bučarska zadruža v Mengšu

r. z. z. o. z.

tovarna vseh vrst slamnikov za gospode in
gospe. Solidne cene.

Bogata izbira!

Anton Müller

veletrgovina z vinom

Stob - Domžale

FRANC ZALETEL

Št. Vid nad Ljubljano

priporoča cenj. občinstvu svoje prvovrstne
alkoholne pijače kakor: domači brinjevec,
slivovko, vsakovrstne likerje po najnižjih in
konkurenčnih cenah.

ORIENT

DRUŽBA Z O. Z.

LJUBLJANA

tvornica kem. in oljnatih barv, lakov, firneža in
stek. kleja.

Največja zaloga slikarskih in
pleskarskih potrebščin, studijskih, umetniških
in šolskih barv ter čopičev, stojala za sli-
karje in risarje, slikarsko platno »Deka«
Echt Pigment, Relief in Lasur barve za sli-
kanje na svilo i. t. d. vse po najnižjih cenah
in največji izbiri v prodajalni

Dunajska cesta št. 14 poleg trgovine
Schneider & Verovšek, Ljubljana.

Avtobusno podjetje

R. HOJAK

v Domžalah

Vozi na progi Lukovica—Dob—Domžale—
Ljubljana in Komenda—Mengeš—Trzin—
Ljubljana po dvakrat dnevno v Ljubljano
in iz Ljubljane. — Cenjenemu občinstvu se
najtopleje priporočam za mnogobrojni poset!

Veletrgovina z vinom

Andrej Mejač

Komenda

priporoča svojo stalno veliko zalogo vseh
vrst namiznih in specijalnih vin.

Stavbno podjetje
Karol Gregorc
Mengeš štev. 36

Izvršuje vsa v stavbno stroko spadajoča dela. Napravi načrte za vsakovrstne zgradbe in daje strokovne nasvete.

Strniša Franc

priporoča svojo novoustanovljeno gostilno s prenočiščem in krasnim vrtom. - Točijo se vsakovrstna pristna vina. Dobe se tudi mrzla jedila. Priporoča se sl. občinstvu in tujem I. in F. Strniša, gost. pri farni cerkvi.

I. Kranjska kartonažna tovarna

Franc Ropret
Mengeš

JOSIP KANDUŠAR

Mengeš

trgovina z mešanim blagom. Zaloga raznovrstnega usnja.
Solidna postrežba. Konkurenčne cene.

Kosec Pavel
gostilna in strojno mizarstvo
Vel. Mengeš 50

Se toplo priporoča.

Točna postrežba.

Franjo Zalokar, Mengeš štev. 41

zaloga in prodaja čevljev lastnega izdelka

Trgovina Helena Ručigaj

Vel. Mengeš 52

priporoča v nakup raznovrstno manufakturno špecerijo, potrebščine za krojače, šivilje, čevljarje
i. t. d.

Postrežba točna.

Cene nizke.

Ivan Močnik

sedlar in izdelovatelj vozov
se priporoča cenj. interesantom

Revijo izdal Pripravljalni odbor za odkritje spominske plošče Janeza Trdine v Mengšu. — Za izdajatelja in uredništvo odgovoren Izidor Smole, naduč. v Mengšu. Natisnila tiskarna A. Slatnar v Kamniku (predstavnik Rajko Kos).

**TISKARNA
SLATNAR
V KAMNIKU**